

Kas ir pašlikvidācija?

Toms Vilnis, ZAB "SORAINEN", zvērināta advokāta palīgs

<http://itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komerctiesibas/kas-ir-paslikvidacija/13516>

Ņemot vērā pēdējā laika notikumus biznesa vidē, daudziem radies jautājums par pašlikvidāciju – ko tā nozīmē un kad tā ir piemērotākais uzņēmuma likvidācijas veids. Rakstā aplūkosim kapitālsabiedrību, SIA vai AS pašlikvidāciju.

Komerclikumā (KL) un citos normatīvajos aktos, kuro regulēta juridisko personu darbības izbeigšana un likvidācija, termins "pašlikvidācija" nav lietots, taču tas ir atrodamas **Kredītiestāžu likumā**. Tomēr pašlikvidācijas būtība visiem tiesību subjektiem ir līdzīga. Pašlikvidāciju varētu definēt kā brīvprātīgu juridiskās personas vai tiesībspējīgas personālsabiedrības darbības izbeigšanu, kas uzsākta saskaņā ar tās augstākās pārvaldes institūcijas lēmumu.

Likvidācijas uzsākšanas pamati

Izbeigt kapitālsabiedrības darbību un kapitālsabiedrību likvidēt var brīvprātīgi vai piespiedu kārtā. Ja kapitālsabiedrība neievēro normatīvajos aktos noteikto kārtību un pienākumus, piemēram, neiesniedz Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistram (UR) nepieciešamās ziņas vai dokumentus, nav sasniedzama juridiskajā adresē vai nepilda nodokļu saistības, tiesa, UR vai Valsts ieņēmumu dienests (VID) var pieņemt lēmumu par kapitālsabiedrības darbības izbeigšanu. Visos šajos gadījumos kapitālsabiedrībai ir dots laiks pārkāpumu novēršanai. Kapitālsabiedrības darbību izbeidz un tā tiek likvidēta, ja tā nespēj novērst pārkāpumu noteiktajā termiņā.

Savukārt pašlikvidācija ir dalībnieku (akcionāru) brīva izvēle izbeigt kapitālsabiedrības darbību jebkuru iemeslu dēļ, piemēram, sliktas peļņas izredzes vai biznesa restrukturizācija kapitālsabiedrības grupas ietvaros. Tiesības īstenot kapitālsabiedrības pašlikvidāciju ir tikai tad, ja kapitālsabiedrība var norēķināties ar saviem kreditoriem. **KL** tas tieši nav noteikts, taču tas izriet no valdes pienākuma sniegt

dalībniekiem (akcionāriem) pārskatu par iepriekšējo gadu un kapitālsabiedrības darbību kārtējā gadā, norādot termiņu, kurā kapitālsabiedrība var apmierināt kreditoru prasījumus.

Tas nozīmē, ka jau sākotnēji, pieņemot lēmumu par pašlikvidāciju, kapitālsabiedrības valdei un dalībniekiem (akcionāriem) ir provizorisks plāns, kā pašlikvidācija ir īstenojama. Ņemot vērā, ka pašlikvidācijas izmaksas ir izplānotas, iespēja, ka dalībnieki (akcionāri) saņems likvidācijas kvotu, ir daudz lielāka nekā citos likvidācijas gadījumos. Pašlikvidācijas gadījumā kapitālsabiedrības dalībnieki (akcionāri) saglabā kontroli pār kapitālsabiedrību arī likvidācijas procesā, un šāds likvidācijas veids ir vēlamāks.

Likvidatora iecelšana un atlīdzība

Pēc noklusējuma likvidāciju veic kapitālsabiedrības valdes locekļi, taču, ja tiek veikta pašlikvidācija, dalībnieku (akcionāru) sapulcei ir tiesības izvēlēties citu kapitālsabiedrības likvidatoru, kā arī noteikt viņa atlīdzības apmēru un tās izmaksas kārtību. Dalībniekiem (akcionāriem) tas nodrošina lielāku kontroli pār likvidācijas procesu un likvidācijas izdevumiem.

Savukārt, ja kapitālsabiedrības darbība ir izbeigta saskaņā ar tiesas nolēmumu, likvidatoru ieceļ un viņa atlīdzības apmēru un kārtību nosaka tiesa. Līdzīga kārtība paredzēta, ja kapitālsabiedrības darbība ir izbeigta saskaņā ar UR lēmumu, taču UR rīcība šādā situācijā ir ierobežotāka un formālāka.

Proti, UR ieceļ kapitālsabiedrības likvidatoru, pamatojoties uz 1.iesniegto pieteikumu, un likvidatora atlīdzības apmēru un izmaksas kārtību nosaka persona, kas ieteica likvidatora kandidātu. [KL](#) tiesai nav noteikts pienākums iecelt likvidatoru, par kuru pirmo iesniegts pieteikums, kas ļauj secināt, ka tiesai šajā jautājumā ir rīcības brīvība izvērtēt kandidatūras un iecelt likvidatoru pēc savas izvēles. Šajos gadījumos likvidatora kandidātu tiesai vai UR iesaka kapitālsabiedrības likvidācijā ieinteresētā persona, visbiežāk kreditors.

Lai arī likvidācijas izmaksas sedz kapitālsabiedrības likvidācijā ieinteresētā persona, tās iespējams atgūt no kapitālsabiedrības mantas. Līdz ar to teorētiski var rasties situācija, ka likvidācijā ieinteresētā persona nosaka nesamērīgi augstu atlīdzību likvidatoram, kas nav dalībnieku (akcionāru) interesēs. Protams, vairumā gadījumu kapitālsabiedrības, kuru darbība tiek izbeigta piespiedu kārtā, ir neaktīvas un ar nelieliem vai vispār bez aktīviem.

Visbeidzot, tiesas vai UR iecelts likvidators, iespējams, būs ar kapitālsabiedrību nesaistīta persona, kurai, stājoties amatā, būs tiesības pārvaldīt kapitālsabiedrības mantu un iepazīties ar kapitālsabiedrības dokumentiem. Likvidatora pilnvaras principā ir identiskas valdes locekļa pilnvarām, ievērojot likvidācijas mērķi. Likvidatoram līdzīgi kā valdes

loceklim vajadzētu būt dalībnieku (akcionāru) uzticībai. Ja likvidācija sāka saskaņā ar tiesas vai UR lēmumu un likvidatoru nav izvēlējušies kapitālsabiedrības dalībnieki (akcionāri), tad šādas uzticības vairumā gadījumu nebūs. Iepriekš aplūkotā situācija var radīt diskomfortu dalībniekiem (akcionāriem), kā arī pastāv teorētisks risks, ka likvidators iegūto informāciju izmantos ļaunprātīgi.

Pašlikvidācija ir paredzamāka

Atšķirībā no citiem likvidācijas gadījumiem, kas uzsākti saskaņā ar tiesas, UR vai VID lēmumu, pašlikvidācija nav pārsteigums kapitālsabiedrībai, un tai var paspēt sagatavoties. Svarīgi atcerēties, ka likvidācijas procesā kapitālsabiedrības "maksātnespējas sliekšnis" ir daudz zemāks nekā kapitālsabiedrības normālas darbības ietvaros.

Proti, ja saskaņā ar likvidācijas sākuma finanšu pārskatu parādniekam nepietiek aktīvu, lai apmierinātu visus pamatotos kreditoru prasījumus, vai arī šis apstāklis atklājas likvidācijas gaitā, likvidatoram ir pienākums iesniegt maksātnespējas pieteikumu likumā noteiktajā kārtībā. Teorētiski iespējama situācija, kad tiek pasludināts kapitālsabiedrības maksātnespējas process pāris centu vai eiro dēļ. Likvidatoru par šī pienākuma nepildīšanu var saukt pie atbildības.

Tas nozīmē, ka, plānojot kapitālsabiedrības likvidāciju, dalībniekiem (akcionāriem) ir jābūt pilnībā pārliecinātiem, ka pietiks mantas, lai apmierinātu visus kreditoru prasījumus. Pašlikvidācijas gadījumā dalībnieki (akcionāri) izvēlas brīdi, ar kuru sākt kapitālsabiedrības likvidāciju, līdz ar to dalībnieki (akcionāri) var iepriekš veikt pasākumus, lai likvidācijas ietvaros pietiktu mantas kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Likvidācija saskaņā ar tiesas, UR vai VID lēmumu savukārt var nākt kā pārsteigums brīdī, kad kapitālsabiedrības finansiālā situācija nav tā labākā. Rezultātā kapitālsabiedrības likvidācijas process var "pārvērsties" par maksātnespējas procesu, kas ir pilnībā ārpus dalībnieku (akcionāru) kontroles un kura ietvaros var tikt apstrīdēti kapitālsabiedrības darījumi un vērtēta valdes locekļu atbildība.

Kapitālsabiedrības darbības atjaunošana

Tikai pašlikvidācijas gadījumā dalībnieki (akcionāri) var apturēt kapitālsabiedrības likvidācijas procesu un atjaunot kapitālsabiedrības darbību. Ja kapitālsabiedrības darbība ir izbeigta saskaņā ar tiesas vai UR lēmumu, vienīgais veids, kā dalībnieki (akcionāri) var apturēt kapitālsabiedrības likvidācijas procesu, ir apstrīdot (pārsūdzot) tiesas vai UR lēmumu. Izņēmums ir kredītiestādes, kam pašlikvidācijas gadījumā akcionāri vairs nevar apturēt vai pārtraukt likvidācijas procesu.